

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

спрямовані вправи на розвиток координації на кожному занятті, можна значно покращити цю якість.

Список використаних джерел:

1. Латишев С. В. Науково-методичні основи індивідуалізації підготовки борців : автореф. дис. ... д-ра наук з фізичного виховання і спорту : 24.00.01. Київ, 2014. 37 с.
2. Ручка Є. В. Удосконалення підготовки юних борців в умовах динамічного розвитку вільної боротьби. Траекторія науки. 2016. № 2. С. 551–566.
3. Форостян О. І. Використання наочних засобів при навчанні дітей з порушеннями слуху гри у футбол. Науковий час опис. Серія 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)». Випуск 3 (123) 2020. С. 154-161.

Штреблев М. Ю.

СВОЕРІДНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО СПОРТИВНО-МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЛЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Професійно-педагогічна діяльність учителя фізичної культури є соціально-формуальною, креативно-творчою, планувально-конструктивною, організаторською, діагностувальною, а головне – принципово важливою для відтворення суспільного потенціалу, адже вона забезпечує освітньо-розвивальний вплив не лише розумового, а й фізичного характеру. В зв'язку з цим його соціально-педагогічні функції (вихователя, організатора, дослідника) постійно розширюються й ускладнюються. Поступово, палітра функцій учителя фізичної культури доповнюється здатністю координувати різні види здоров'язбережувальної діяльності учнів як в освітньому середовищі загальноосвітнього закладу, так і поза його межами. Одним із провідних засобів реалізації цієї функції є спортивно-масова робота фізкультурно-оздоровлювального спрямування.

Мета дослідження – висвітлити своєрідність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової фізкультурно-оздоровлювальної діяльності в закладах освіти в Україні та в країнах ЄС та трансатлантичних країнах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукового фонду довів, що теорію і практику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровлювальної (Л. Іванова), корекційно-оздоровлювальної (Н. Денисенко, С. Токарева), індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії (Н. Щекотиліна); окреслено напрями підвищення ефективності підготовки майбутнього вчителя до організації позашкільної фізкультурно-масової роботи (А. Граф); розроблено методiku і технології спортивно-оздоровлювального туризму (І. Ткачівська) та формування особистості фахівця із фізкультурно-оздоровлювальної і спортивно-масової роботи (О. Стасенко); описано особливості роботи вчителя з організації спортивно-масових заходів (Б. Максимчук); розроблено модель підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності (С. Карасевич); вдосконалено зміст підготовки майбутніх учителів

фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровлювальної діяльності школярів (Є. Жуковський); презентовано своєрідність підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту до реалізації фізкультурно-оздоровлювальної практики засобами спортивно-масової роботи (В. Валієва, В. Корольов); науково обґрунтовано систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуально-спрямованої фізкультурно-оздоровлювальної роботи з учнями (І. Кожурин).

Виклад основного матеріалу. З-поміж законодавчих актів, що регламентують спортивно-масову фізкультурно-оздоровлювальну діяльність в нашій країні провідними є: Закон України «Про освіту» (2017), «Про фізичну культуру і спорт», Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні (затверджена Указом Президента України від 22.06.94), Постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.98 року «Про заходи щодо реалізації у 1998-2000 роках Основних напрямів соціальної політики», Рішення колегії Міносвіти України від 23.04.97 «Про концепцію фізичного виховання в системі освіти України», Державна програма розвитку фізичної культури і спорту від 15 листопада 2006 р..

Аналіз наукового фонду свідчить, що ключовими публікаціями UNESCO, що детермінують підходи до концептуалізації регіональної і національної політики в галузі фізичної культури і спорту є: «Оновлена міжнародна хартія фізкультурної освіти, фізичної активності і спорту» (2015) (Revised International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport) (UNESCO, 2015b) і «Якісна фізкультурна освіта» (2015) (Quality Physical Education (QPE)) (UNESCO, 2015a).

В контексті аналізу нормативної бази ключовим моментом для нашого дослідження є те, що на рівні державних документів поняття «фізична культура» та «фізичне виховання» подаються окремо, як-от: *фізична культура* – сфера діяльності, пов'язана з використанням рухової активності для фізичного та інтелектуального розвитку особи, здорового способу життя, зміцнення здоров'я та організації змістовного дозвілля засобами фізичного виховання різних груп населення та масового спорту; *фізичне виховання* – частина фізичної культури, пов'язана з процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань та умінь щодо використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до активної участі у суспільному житті та професійній діяльності.

У визначенні поняття «спортивно-масова робота» більшість фахівців (С. Онищук, Д. Скальські, О. Підгірний та ін..) суголосні в тому, що це використання засобів фізичної культури з метою підвищення масовості спортивних заходів не професійного рівня для зростання майстерності їх учасників через участь у змаганнях.

Основними формами реалізації спортивно-масової роботи вважаються індивідуальні та групові заняття, що можуть проводитися у позанавчальний чи позаробочий час під керівництвом чи при співпраці з фахівцем. Індивідуальна форма реалізації спортивно-масової діяльності передбачає

систему впливів на організм людини для досягнення рівня підготовленості, який сприятиме досягненню максимального результату у обраному виді спорту, з урахуванням її вікових, статевих, фізичних, індивідуально-психологічних особливостей під керівництвом чи при співпраці з фахівцем.

Групова форма реалізації спортивно-масової діяльності передбачає систему впливів на організм людей, об'єднаних у групи за однією чи комплексом ознак (вікових, статевих, фізичних, професійних, мотиваційних, тощо), спрямованих на досягнення колективного максимального результату з оптимальним розподілом функцій під керівництвом фахівця та при наявності варіантів взаємодії й взаємоконтролю.

До змісту спортивно-масових заходів входить секційна робота та змагання з окремих або групи видів спорту для осіб різного віку, статі, підготовленості та професійної приналежності. Мета спортивно-масових заходів – створення умов для реалізації права громадян на можливість вдосконалюватися з обраного виду спорту та демонстрації своїх досягнень суспільству. Особливістю спортивно-масових заходів є те, що в них найбільше зацікавлені діти, молодь та люди середнього віку, хоча не виключається активність осіб старшого віку, у яких було тривале спортивне життя. Завданнями спортивно-масових заходів є: пропагування фізичної культури; формування здорового способу життя; отримання певних знань з теорії і методики спортивного тренування; оволодіння технікою різноманітних рухів; підвищення рівня фізичної підготовленості громадян; розвиток та вдосконалення рухових здібностей; набуття навичок самостійних занять фізичним вправами; формування мотиваційних установок успішної людини.

Фізкультурно-оздоровлювальна діяльність – заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку фізичної культури різних категорій населення.

Фізкультурно-оздоровлювальні заходи – заходи, що здійснюються організаторами фізкультурно-оздоровлювальних заходів для залучення різних груп населення до занять фізичною культурою; фізкультурно-спортивні послуги – організація та проведення суб'єктами сфери фізичної культури і спорту фізкультурно-оздоровлювальної діяльності та/або фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів або підготовки спортсменів до змагань з видів спорту, визнаних в Україні; фізкультурно-спортивна реабілітація – система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану.

Аналіз представлених визначень свідчить, що в законодавчих актах фізкультурно-оздоровлювальна та спортивно-масова робота мають здійснюватись у тісному зв'язку, адже їх призначення та функції дуже схожі.

У різних країнах Європейського Союзу організація фізичної культури та виховання молоді керується різними підходами. Так, наприклад, у Польщі широко представлений підхід до фізкультурної освіти як педагогічної діяльності, пов'язаної із соціокультурною модифікацією тіла людини.

У Фінляндії, наприклад, переважає підхід, за яким фізкультурна освіта зорієнтована на виховання здорового способу життя учнів шляхом залучення їх до різних форм рухової активності під час навчання і надалі, упродовж життя. До головних умов, які забезпечують участь людини в руховій активності, фінські вчені відносять: соціальне визнання (схвалення друзів і суспільства), інтелектуальний компонент (наявність знань про користь рухової діяльності і про те, що є невід'ємним складником здорового способу життя) і наявність головних рухових умінь і навичок.

У Нідерландах пріоритетною вважають рухову освіту (виховання), згідно з якою найважливіше значення для людини має культура рухів і здатність використовувати її впродовж життя. На відміну від фінської концепції, у якій рухова активність розглядається винятково як засіб збереження здоров'я, у Нідерландах її розглядають більш широко, враховуючи її здатність впливати на різнобічний розвиток особистості і міжособистісне спілкування з оточенням.

В Англії центральне місце традиційно займає підхід до фізкультурної освіти, у якому акцент зроблено на спорті – виробленні спортивних умінь, участі у спортивних змаганнях і підготовці до них, досягненні спортивних результатів (з урахуванням індивідуальних особливостей), виявленні фізичної і спортивної активності впродовж життя. При цьому заняття спортом розглядаються як засіб формування особистісних якостей і соціальних здібностей, у тому числі й етичних рис. Здоров'я перебуває у полі зору як один із чинників розвитку особистості, формування характеру шляхом занять спортом, вивчається його вплив на мотиваційну і вольову сфери у прагненні до досягнення спортивних здобутків. Для німецьких підходів характерним є поєднання усіх вищезазначених європейських концепцій. До новачій науковці відносять розроблення і практичне впровадження у фізкультурну освіту комплексу програм, зосереджених на естетичних і художніх виявах фізичної активності. Йдеться, у першу чергу, про театр руху, спорту, пантоміму тощо.

Особливої уваги заслуговує аналіз організації масового спорту в Сполучених штатах Америки.

Нині відбувається переорієнтація вищої освіти США з підготовки викладачів фізичного виховання на підготовку фахівців, затребуваних на ринку праці. Це, передусім, фахівці для роботи із людьми з особливими потребами (неповносправними), фахівці зі спортивної гігієни і спортивного відпочинку (recreation). Доволі популярним є навчання фахівців із фізичного виховання неповносправних, оскільки вони навчаються за рахунок держави.

У США здійснюється підготовка фахівців – «організаторів спорту», які працюватимуть організаторами масової оздоровлювальної роботи в клубах,

парках, майданчиках тощо. На відміну від попереднього напрямку, в їхній підготовці домінуюча увага приділяється організаційному аспекту, хоча програми частково співпадають. Майбутні фахівці вивчають ті самі базові курси, а також основи інформатики, бізнес і рекламу, рекреацію та форми проведення вільного часу на свіжому повітрі, соціологію та психологію. Студенти також проходять практикум із фізичних вправ і спорту.

Розглянемо більш детально яким чином форми та види фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи в загальноосвітній школі ураховуються при підготовці майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних університетах.

На сучасному етапі становлення системи вищої освіти в Україні підготовка майбутніх фахівців фізичної культури, виховання і спорту здійснюється за трьома спеціальностями: 014 Середня освіта (Фізична культура); 017 Фізична культура і спорт; 016 Спеціальна освіта.

Підготовка фахівців здійснюється за спеціальністю 014 «Середня освіта» (Фізична культура) за спеціалізаціями «Фізичне виховання у спеціальному навчальному закладі» та «Методика спортивно-масової роботи». На базі повної середньої освіти за 3 роки і 10 місяців навчання випускники Інституту фізичної культури спорту та реабілітації Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» отримують освітній ступінь «бакалавра» та кваліфікацію «Вчитель фізичної культури». Фахівці, які мають освітній ступінь бакалавра можуть вступити до магістратури за спеціальністю: 014 «Середня освіта» (Фізична культура) й отримати освітній ступінь магістра та кваліфікацію: «Викладач фізичного виховання. Вчитель фізичної культури».

У переважній більшості освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів фізичної культури базовий освітній компонент складається із таких дисциплін: «Вікова фізіологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Методика викладання гімнастики», «Методика викладання плавання», «Методика викладання атлетизму», «Методика викладання легкої атлетики», «Ритміка і хореографія», «Валеологія» та «Оздоровлювальна фізична культура».

Заслуговує на увагу той факт, що перелік дисциплін (як і зміст робочих програм навчальних дисциплін) є доволі гнучким та оновлюється відповідно стратегій розвитку університетів та вимог освітньої практики.

У процесі підготовки до спортивно-масової фізкультурно-оздоровлювальної діяльності в педагогічних університетах майбутні вчителі фізичної культури оволодівають знаннями щодо проведення уроків фізичної культури в школі та оволодівають уміннями організовувати низку заходів фізичного виховання учнів. Безпосередньо навички організації спортивно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи в школі опановуються переважно в межах підготовки до організації фізичного виховання в школі, але при цьому не акцентується увага на особливостях проведення

фізкультурно-оздоровлювальної, інклюзивно-розвивальної та спортивно-масової роботи.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в розробленні системи спеціальної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до спортивно-масової фізкультурно-оздоровлювальної роботи в закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Онищук С. О., Задорожна Л. К., Ягоднікова В. В., Сагач Г. М. Підготовка вчителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в системі післядипломної освіти. *«Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика»*: колективна монографія. Одеса, Видавець Букаєв Вадим Вікторович. 2019. С. 202–220.
2. Скальські Д. Концепції фізкультурної освіти у країнах Європейського Союзу: історія та сучасність. Дрогобич : Трек ЛТД. 2018.